

TASVIRIY SAN'ATDA YORUG'LIK VA RANGLAR MUNOSABATLARI

Abduqayumova Aqida Abdurashid qizi*Guliston davlat universiteti 3-kurs 69-23 guruh talabasi***Annotatsiya**

Mazkur maqolada tasviriy san'atda yorug'lik va ranglar munosabatlarining nazariy hamda amaliy asoslari tahlil qilinadi. Yorug'likning rang idrokiga ta'siri, ranglarning o'zaro uyg'unligi, kontrast va kolorit masalalari ilmiy jihatdan yoritiladi. Shuningdek, rassomlik san'atida yorug'lik va rang munosabatlaridan foydalanish orqali badiiy obraz yaratishning o'ziga xos xususiyatlari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari tasviriy san'at ta'limida rangtasvir fanlarini o'qitish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: yorug'lik, rang, rangtasvir, kolorit, kontrast, spektr, kompozitsiya, tasviriy san'at, rang uyg'unligi, badiiy obraz.

Аннотация

В данной статье анализируются теоретические и практические основы взаимосвязи света и цвета в изобразительном искусстве. Научно рассмотрено влияние света на восприятие цвета, гармонию цветов, контраст и цвет. Также рассмотрены специфические особенности создания художественного образа посредством использования взаимосвязи света и цвета в изобразительном искусстве. Результаты исследования служат повышению эффективности преподавания науки о цвете в изобразительном образовании.

Ключевые слова: свет, цвет, контраст, спектр, композиция, изобразительное искусство, цветовая гармония, художественный образ.

Abstract

This article analyzes the theoretical and practical foundations of the relationship between light and color in the visual arts. The influence of light on color perception, the harmony of colors, contrast and color are scientifically covered. Also, the specific features of creating an artistic image through the use of light and color relationships in the visual arts are considered. The results of the research serve to increase the effectiveness of teaching color science in visual arts education.

Keywords: light, color, color, color, contrast, spectrum, composition, visual arts, color harmony, artistic image.

Tasviriy san'atda yorug'lik va rang eng muhim ifoda vositalaridan hisoblanadi.

Inson atrof-muhitni avvalo yorug'lik va ranglar orqali idrok etadi. Shu sababli rassom tasvir yaratayotganda predmetlarning shakli bilan bir qatorda ularning yorug'lik ostidagi rang xususiyatlarini ham chuqur o'rganishi zarur [1].

Yorug'lik ranglarning ko'rinishi va idrok qilinishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Ranglarning o'zaro munosabati esa tasvirning emotsional ta'sirchanligini belgilaydi.

Shu bois tasviriy san'at nazariyasida yorug'lik va ranglar munosabatlari muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Yorug'likning tasviriy san'atdagi ahamiyati

Yorug'lik tasviriy san'atning asosiy tasviriy vositalaridan biridir. Predmetlarning shakli, hajmi va fazodagi holati yorug'lik yordamida namoyon bo'ladi [2].

Tasviriy san'atda yorug'lik quyidagi vazifalarni bajaradi:
predmet hajmini ochib beradi;
fazoviy chuqurlik hosil qiladi;
kompozitsion markazni ajratadi;
emotsional muhit yaratadi;
ranglarning ta'sirchanligini oshiradi.

Rassomlar asrlar davomida yorug'likning badiiy imkoniyatlaridan keng foydalanib kelganlar.

Ayniqsa, Uyg'onish davri rassomlari yorug'lik va soya munosabatlarini ilmiy asosda o'rganishga katta e'tibor qaratganlar [3].

Rang tushunchasi va uning fizik asoslari

Rang – yorug'likning inson ko'zi tomonidan qabul qilinadigan xususiyatidir.

Fizika faniga ko'ra oq yorug'lik yetti asosiy rangdan tashkil topgan bo'lib, ular spektr ranglari deb ataladi [4].

Ranglar odatda uch guruhga bo'linadi:

Asosiy ranglar (qizil, sariq, ko'k).

Hosila ranglar (yashil, binafsha, to'q sariq).

Murakkab ranglar.

Ranglarning bunday tasnifi rassomlik amaliyotida muhim ahamiyatga ega bo'lib, ranglar uyg'unligini yaratishda asosiy nazariy poydevor hisoblanadi.

Yorug'lik va ranglarning o'zaro bog'liqligi

Yorug'lik va rang bir-biri bilan chambarchas bog'liq tushunchalardir.

Yorug'lik bo'lmasa, rang ham mavjud bo'lmaydi.

Predmet yuzasiga tushayotgan yorug'likning kuchi va xarakteri uning rang ko'rinishiga bevosita ta'sir qiladi [5].

Masalan:

quyosh nurida ranglar yorqin ko'rinadi;

bulutli havoda ranglar xiralashadi;

sun'iy yorug'lik rang tusini o'zgartirishi mumkin.

Shuning uchun rassom naturani tasvirlashda yorug‘lik manbaini va uning rangga ta'sirini hisobga olishi zarur.

Ranglar uyg‘unligi va kolorit

Kolorit tasviriy asardagi barcha ranglarning o‘zaro uyg‘unligi va yaxlit rang tizimini anglatadi [6].

Kolorit quyidagi turlarga bo‘linadi:

issiq kolorit;

sovuq kolorit;

neytral kolorit;

kontrast kolorit.

Issiq ranglarga qizil, sariq va to‘q sariq ranglar kiradi. Sovuq ranglarga esa ko‘k, yashil va binafsha ranglar mansub.

Rassom asarning mazmunidan kelib chiqib ma'lum kolorit tizimini tanlaydi.

Bu esa tomoshabinda muayyan hissiy holatni shakllantiradi.

Rang kontrasti va uning badiiy ahamiyati

Kontrast ranglar o‘rtasidagi keskin farqni bildiradi. Tasviriy san'atda kontrast asarning ifodaviyligini oshiruvchi muhim vosita hisoblanadi [7].

Rang kontrastining asosiy turlari:

och-to‘q kontrasti;

issiq-sovuq kontrasti;

to‘yinganlik kontrasti;

komplementar kontrast.

Komplementar ranglar rang doirasida bir-biriga qarama-qarshi joylashgan ranglardir.

Ularning yonma-yon qo‘llanishi tasvirning ta'sirchanligini oshiradi.

Ranglar orqali badiiy obraz yaratish

Tasviriy san'atda ranglar nafaqat predmetlarni tasvirlash, balki muayyan kayfiyat va g‘oyani ifodalash vositasi ham hisoblanadi [8].

Masalan:

ko‘k rang sokinlik va cheksizlikni;

yashil rang tabiat va hayotni;

qizil rang harakat va hissiyotni;

sariq rang quvonch va yorug‘likni ifodalaydi.

Rassom ranglar orqali tomoshabinning hissiyotlariga ta'sir ko‘rsatadi va asarning badiiy mazmunini chuqurlashtiradi.

Zamonaviy tasviriy san'atda yorug‘lik va rang

Bugungi kunda tasviriy san'atning turli yo‘nalishlarida yorug‘lik va rang masalalariga katta e'tibor qaratilmoqda.

Zamonaviy rassomlar an'anaviy rangtasvir usullarini yangi texnologiyalar bilan uyg'unlashtirmoqdalar [9].

Raqamli san'at, grafik dizayn va multimedia loyihalarida ham yorug'lik va rang qonuniyatlari muhim ahamiyat kasb etadi.

Bu esa mazkur mavzuning dolzarbligini yanada oshirmoqda.

Tasviriy san'at ta'limida yorug'lik va rang nazariyasining ahamiyati

Tasviriy san'at ta'limida rangshunoslik va yorug'lik qonuniyatlarini o'rganish bo'lajak rassomlarning kasbiy mahoratini shakllantirishda muhim o'rin tutadi [10].

Talabalar yorug'lik va rang munosabatlarini o'zlashtirish orqali:

naturani to'g'ri kuzatishni;

rang uyg'unligini yaratishni;

kompozitsion yechim topishni;

badiiy obraz hosil qilishni o'rganadilar.

Bu esa ularning ijodiy va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yorug'lik va ranglar munosabatlari tasviriy san'atning asosiy nazariy va amaliy poydevorlaridan biridir.

Yorug'lik predmetlarning shakli va hajmini ochib bersa, ranglar asarning emotsional va estetik ta'sirchanligini ta'minlaydi.

Zamonaviy tasviriy san'at rivojlanishida ham yorug'lik va rang qonuniyatlari o'z ahamiyatini saqlab qolmoqda.

Shu sababli rangshunoslik va yorug'lik nazariyasini chuqur o'rganish rassomlar va san'at pedagoglarini tayyorlashda muhim vazifa hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Boymetov B.B. Tasviriy san'at nazariyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
- 2.Abdirasilov S.F. Rangtasvir asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
- 3.Gombrich E.H. The Story of Art. – London: Phaidon Press, 2018.
- 4.Itten J. The Art of Color. – New York: Wiley, 2017.
- 5.Alpatov M.V. Istoriya iskusstva. – Moskva: Iskusstvo, 2016.
- 6.Mironova L.N. Tsvetovedeniye. – Moskva, 2020.
- 7.Arnheim R. Art and Visual Perception. – Berkeley: University of California Press, 2019.
- 8.Kandinsky V. Concerning the Spiritual in Art. – London, 2018.
- 9.Edwards B. Color and Light in Painting. – New York, 2021.
- 10.Qosimov E.Q. Tasviriy san'atni o'qitish metodikasi. – Toshkent: Tafakkur, 2022.